

Povzetek

Prispevek obravnava štiridelno umetniško filmsko serijo *A Tree Doesn't Fall Far From the Mountain* (Risba & Livera, 2022–2023) ter z njo povezane transdisciplinarne *live art* dogodke *Poetics of Relation*, in sicer z namenom raziskati, kako lahko performativne metodologije preoblikujejo estetiko, formate in materialnost filmske produkcije ter reprezentacije.

V vlogi avtorice, soredizerke in performerke raziskujem, kako lahko imerzivna, nepredvidljiva in taktilna srečanja z več-kot-človeškimi prepletenostmi v procesu snemanja – izvedena brez scenarijev, produkcijskih ekip ali proračuna – ustvarjajo instinktivne, ad hoc konfiguracije subjektivnosti, ki lahko ponovno očarajo tako ustvarjalno delo kot svet, s katerim vstopajo v odnos. Takšen pristop ponuja močan, transformativni odgovor na omejeno, atomizirano predvidljivost, značilno za trenutno epoko antropocena (kapitalocena).

Filmi, posneti skozi različne letne čase znotraj istega naravnega rezervata, beležijo krožne ritme in transformacije biosfere. Ta pristop poudarja pomen utelešenega, na kraj vezanega znanja ter izpostavlja soodvisnost med človeškimi in nečloveškimi akterji, ki soustvarjajo nenehno spreminjajočo se tapiserijo življenja. Z vključevanjem koncepta relacije Édouarda Glissanta projekt spodbuja nastajanje emergentnih, rizomatskih skupnosti, ki sprejemajo mnogoterost in neprosojnost, izzivajo dominantne narative ter omogočajo nove načine soustvarjanja in sobivanja.

Prispevek, ki se umešča v diskurze novega materializma, ekoestetike in relacijske umetnosti, zagovarja, da lahko performativni in sodelovalni pristopi krepijo ekološko zavest ter spodbujajo bolj vključujoče, participatorne in decentralizirane oblike umetniške produkcije, družbenega angažmaja in skupnega oblikovanja sveta.

Ključne besede: živa materialnost, novi materializem, posthumanizem, performativno filmsko ustvarjanje, več-kot-človeške ekologije, relacijska umetnost

Jatun Risba (oni) je migrantska transdisciplinarna umetnica iz Slovenije, katere delo se skozi performans in intermedijsko umetnost navezuje na ekofeministične in posthumanistične diskurze. Njuna praksa spodbuja medvrstno vzajemnost z razvijanjem senzorične zaznave, podprte z budističnimi praksami in eksperimentalno rabo tehnologije. Diplomirala sta na NABA v Milanu (BA Hons) ter pridobila podiplomski certifikat iz umetnosti in znanosti na Central Saint Martins – UAL. Risbino delo je bilo predstavljeno mednarodno po Evropi ter tudi v Južni Koreji, Singapurju, Iranu in ZDA. Njuna besedila so bila objavljena v številnih spletnih in tiskanih publikacijah, med drugim v revijah *Antennae: The Journal of Nature in Visual Culture* in *Body, Space & Technology Journal*.

jatun.risba@gmail.com

Živa materialnost v umetniških filmih *Drevo ne pade daleč od gore*

Jatun Risba

Prispevek obravnava umetniško filmsko serijo *A Tree Doesn't Fall Far From the Mountain* (2022–2023), ki sta jo ustvarila Jatun Risba in Franco G. Livera, ter z njo povezani performativni format projekcij *Poetics of Relation*. Projekt raziskuje, kako lahko procesualni, performativni pristopi preoblikujejo estetiko, metodologije in materialnosti filmskega ustvarjanja ter vzpostavljajo nove oblike relacijskega bivanja.

Filmi so bili posneti v Naravnem parku Lijak pri Novi Gorici, v kraškem okolju, ki ga zaznamujeta presihajoči izvir in kompleksna zgodovinska plastovitost prostora, povezana z dediščino soške fronte. Ta specifična lokacija deluje kot prostor prepleta osebnega, kolektivnega in transgeneracijskega spomina, ki ga avtorja raziskujeta skozi utelešeno *in situ* izkušnjo.

Projekt je nastal brez vnaprej določenega scenarija, proračuna ali produkcijske ekipe, kot odziv na intuitivni impulz in neposredno zaznavo okolja. Namesto nadzora ali reprezentacije se proces snemanja razvija kot praksa uglaševanja, poslušanja in soustvarjanja v dialogu z nečloveškimi akterji ter materialnimi pogoji prostora. V tem smislu projekt deluje kot raziskava kraške krajine in njenih podzemnih procesov, hkrati pa kot praksa »ponovnega podivjanja« (rewilding), ki poudarja ranljivost, odprtost in ekologijo čutov.

Osrednji teoretski okvir izhaja iz razumevanja zavesti kot tokovne, relacijske in materialne entitete. V dialogu z nevroznanostjo, somatskimi praksami ter ezoteričnimi tradicijami (npr. joga in tibetanski budizem) avtorica razvija idejo, da zavest ne izhaja zgolj iz možganske aktivnosti, temveč iz kroženja telesnih tekočin, kot je cerebrospinalna tekočina, ter endogenih psihoaktivnih snovi. Ta perspektiva odpira razumevanje subjekta kot fluidnega, poroznega in soodvisnega procesa.

Filmi opuščajo verbalni jezik in linearno naracijo ter razvijajo posthumanistične pripovedne strukture, oblikovane skozi srečanja z drugimi več-kot-človeškimi entitetami. Človeški liki ostajajo nedoločeni, transformativni in večpomenski, kar

omogoča projekcijo in identifikacijo ter hkrati razpira vprašanja identitete, spomina in pripadnosti. Posamezni filmi tematizirajo različna stanja zavesti, telesnosti in odnosa do okolja, pri čemer se prepletajo elementi mitologije, zgodovine, somatskih praks in ekološke zavesti.

Pomemben vidik projekta predstavlja tudi format *Poetics of Relation*, ki združuje filmske projekcije z živimi performansi, improvizirano glasbo in kolektivno prisotnostjo. Navdihnjen s konceptom Relacije Édouarda Glissanta, ta format vzpostavlja rizomatske, nehierarhične skupnosti, v katerih pomen nastaja s soudeležbo, improvizacijo in nepredvidljivimi interakcijami. Takšni procesi pogosto razkrivajo tudi napetosti in konflikte, ki odražajo širše družbene pogoje, kot so negotovost, izčrpanost in pomanjkanje relacijskih veščin v sodobni družbi.

Projekt se umešča v diskurze novega materializma, ekoestetike in relacijske umetnosti ter zagovarja, da umetniška praksa lahko deluje kot prostor eksperimentiranja z alternativnimi oblikami skupnosti, soodvisnosti in skrbi. S tem naslavlja potrebo po razvoju etike in estetike sobivanja, ki presega antropocentrične in ekstraktivne modele ustvarjanja.

V zaključku prispevek poudarja vlogo vode kot osrednjega materialnega in simbolnega elementa projekta. Presihajoči tokovi Lijaka odražajo notranje tokove telesnih tekočin ter širše ekološke procese, s čimer postanejo nosilci postantropocentričnega razumevanja sveta. Projekt tako artikulira prakso »skupnega dihanja« kot obliko bivanja-v-odnosu, ki temelji na ranljivosti, resonanci in medsebojni prepletenosti vseh oblik življenja.